

Povodom knjige *Muzika sveta kao novi oblik tradicije*, Marije Ristivojević (Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Srpski genealoški centar, Beograd, 2013. godine)

Knjiga o kojoj je ovde reč predstavlja prerađenu verziju istraživanja koje je, tokom 2008. godine, Marija Ristivojević sproveda u okviru svojih master studija na Odeljenju za etnologiju i antropologiju. Inače, M. Ristivojević je temom muzike nastavila da se bavi i na doktorskim studijama, istražujući ulogu muzičkog pravca *novi talas* na formiranje lokalnog beogradskog identiteta, i tako postala jedan od retkih mladih eksperata za pitanja odnosa muzike i kulture u domaćoj antropologiji.

Savremena muzika je, do sada, retko bila predmet antropološkog/etnološkog izučavanja u našoj zemlji. Jedino je tradicionalna muzika kod nas imala status predmeta istraživačkog interesovanja, ali pre svega u okviru etnomuzikologije, discipline čiji je jedan od osnovnih zadataka prezervacija tradicionalnih muzičkih formi (o tradiciji bavljenja muzikom u domaćoj etnologiji, odnosno etnomuzikologiji autorka piše u poglavlju "Antropologija muzike"). U tom smislu, M. Ristivojević nam donosi nešto novo, i to iz dva osnovna ugla. Prvo, ona u svojoj knjizi pristupa temi muzike iz jedne tipično antropološke perspektive, posmatrajući *world music* kao "složen kulturni fenomen koji istovremeno proizilazi iz specifičnog sociokulturnog konteksta, ali [koji] ga u velikoj meri i kreira" (str. 9, kurziv moj), narušavajući time dosadašnju tradiciju bavljenja muzikom u našim "etno" disciplinama, u kojima se, zapravo, sve vreme, kroz muziku tragalo za potvrdom kulturne autentičnosti (v. na str. 17). Drugo, odabir baš *world music* fenomena sigurno nije slučajan, jer je on, sam po sebi, antropološki intrigantan i to na različitim nivoima. Ova novostvorena muzička kategorija (prema autorki, ona se razvija polovinom osamdesetih godina XX veka) iza svog imena krije neke nejasne vrednosti, predstave, muzičke i tehničke kombinacije i varijacije, prostorne domete i modele inspiracije, pa se može okarakterisati kao jedan od postmodernih fenomena *par excellence*. Hvatanje u koštac sa takvim fenomenom, priznaćemo, nije nimalo lak poduhvat, posebno za antropologe, koje mogu zanimati različiti aspekti njegove pojavnosti, kao jednog specifično kulturnog, a ne samo muzičkog fenomena.

Svoj osnovni cilj – tumačenje termina *world music* u stranom i domaćem kontekstu – autorka postiže ukrštanjem stavova o *muzici sveta* (i *etno muzici*); s jedne strane, prikupila je mišljenja koja je dobila posredstvom intervjua sa svojim srpskim ispitanicima koji se bave muzikom koja se u Srbiji kolokvijalno karakteriše kao *etno muzika*. Sve to pod pretpostavkom da je *etno muzika* u stvari jedan oblik *world music* fenomena, odnosno sa ciljem da taj nejasni odnos između ova dva pojma u domaćem kontekstu rasvetli kroz dve perspektive – stvaralaca i slušalaca. S duge strane, da bi što obuhvatnije shvatila i pred-

stavila proučavani fenomen, M. Ristivojević pribegava komparaciji domaćih predstava sa predstavama nekih od najistaknutijih predstavnika ovog muzičkog "pravca", kao što su Pol Sajmon, Dejvid Birn, Piter Gabrijel, ali i Fela Kuti, Jusu N'Dur, Čeb Kaled. Dopunu razumevanja ovog fenomena, mimo izlaganja pomenutih mišljenja, autorka pronalazi, pre svega, u teorijskom doprinosu dva eminentna proučavaoca muzike, čija su najznačajnija dela prevedena i na srpski jezik – Džona Blekinga i Lorana Obera. Ukratko, razmatranje perspektiva iz kojih muzičari i slušaoci vide *world music* fenomen provlači se kroz čitavu knjigu i predstavlja njenu glavnu okosnicu.

Svakako, neodvojiv koncept od fenomena *world music* je koncept tradicije, kao onaj iz koga se, uglavnom, crpi stvaralaštvo u ovoj muzičkoj oblasti, i njegovoj problematizaciji autorka posvećuje dobar deo svoje studije. M. Ristivojević, dakle, ukazuje na različita tumačenja i upotrebe ovog pojma, uključujući tu, između ostalog, i definicije i razmišljanja koja na datu temu postoje u antropološkoj literaturi, zajedno sa pomenutim interpretacijama tradicije od strane muzičara i slušalaca *muzike sveta*. Mislim da je model prema kome se stvara ova vrsta muzike u knjizi ponuđen kao dobar primer manipulisanja pojmom tradicije: "...neohodno je izboriti se najpre za vidljivost i prepoznatljivost, što se postiže upravo potenciranjem onih elemenata koji pružaju doživljaj jedinstvenosti" (str. 40); primer izmišljanja novih tradicija jasno se može prepoznati u preoblikovanju postojećih muzičkih tradicija prema zahtevima tržišta. Međutim, M. Ristivojević se, ipak, na kraju ograđuje od pokušaja davanja konačnog odgovora na pitanje šta se uopšte može okarakterisati kao "tradicionalna" muzika i gde se može postaviti granica između tradicije, "novih oblika tradicije" i potpuno novih popularnih muzičkih formi. Ona nastoji da mapira značenja koja se tradiciji pridaju u domaćem i stranom okruženju.

Iako je primarni cilj istraživanja jasno omeđen, neizbežno je fenomen ove vrste smestiti u širi kontekst njegovog nastanka i razvojnih puteva, kao i društvenih/kulturnih uticaja koji na dati razvoj utiču, što je, u knjizi, i učinjeno. Osvrćući se na svetsku *world music* scenu, autorka želi da pokaže da se radi o veoma komplikovanom fenomenu, koji u predstavama izvođača i slušalaca klizi na relaciji globalno – lokalno, autentično – hibridno. No, uprkos njegovoj "hibridnosti", autorka koncept *world music* "sagledava kao svojevrsan identitetski marker putem kojeg se konstruišu i reprezentuju kulturni, etnički i lokalni identiteti" (str. 27). Datu ideju autorka možda najjasnije ilustruje u onom delu knjige gde govori o antikolonijalističkim pokretima i borbama za prava manjina (uglavnom u zemljama Trećeg sveta), navodeći da se u njima može pronaći jedan od idejnih katalizatora fenomena *world music*. Pri svemu tome, umetanjem pitanja odnosa tzv. "Zapada" prema nezapadnim delovima sveta, kao i onih koja se dotiču odnosa moći koji postoje u muzičkoj industriji ovog tipa, autorka navodi na razmišljanje o eksploatatorskim elementima ovog muzičkog pravca i o vraćanju na problem egzotizacije drugih, odnosno

nezapadnih muzičkih načina izražavanja, ali sa aspekta komercijalne dobiti, odnosno kroz stanovišta koja na *world music* gledaju kao na marketinšku kategoriju.

Otklanjajući se od vrednosnih procena, prihvatajući definiciju identiteta kao fluidnog koncepta koji se ne može izgubiti nego samo menjati forme, tj. doživljavati transformacije, i posmatrajući tradiciju kao "svojevrstan 'miks', a world music kao 'miks miksova'", autorka u jakom relativističkom maniru završava svoje istraživanje, predstavljajući pitanje koje prožima čitav rad – "šta je za vas *etno*, a šta *world music*" – kao zapravo lažnu ili bar ne toliko važnu dilemu. Pročitajte.

Ivana Gačanović